

DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE I FÖRSKOLAN

**FÖRSKOLLÄRARES ARBETE MED BARN I BEHOV AV SÄRSKILT
STÖD**

HAYAT KHALIFA

EMMA JOHANSSON

Institutionen för utbildningsvetenskap och konst
Självständigt arbete – förskolepedagogiskt område
Grundnivå, 15 hp.

Handledare: Eva Ärlemalm Hagsér

Examinator: Farhana Borg

Termin:7 År:2026

Institutionen för utbildningsvetenskap och konst

SJÄLVSTÄNDIGT ARBETE 15 hp

Kurskod PEA098

Termin:7

År:2026

SAMMANFATTNING

Emma Johansson & Hayat Khalifa

Delaktighet och inflytande i förskolan

Förskollärares arbete med barn i behov av särskilt stöd.

Participation and influence in preschool

Preschool teachers' work with children in need of special support.

Årtal:2026

Antal sidor:30

Kort sammanfattning av syfte, metod, resultat och slutsatser

Studien syftar till att undersöka hur förskollärare arbetar för att främja delaktighet och inflytande för barn i behov av särskilt stöd i förskolans verksamhet.

Studien bygger på semistrukturerade intervjuer med sju förskollärare.

Studien belyser att barn i behov av särskilt stöd riskerar att få en begränsad delaktighet och ett mer indirekt inflytande. Resultatet visade även vilka olika pedagogiska strategier som används för att främja delaktighet och inflytande hos barn i behov av särskilt stöd, såsom kommunikationsstöd, relationsskapande arbete och flexibel planering. Slutligen framgick det att arbetet med att främja inflytande och delaktighet påverkas av de organisatoriska förutsättningarna i förskolan, särskilt vid personalbrist.

Nyckelord: Delaktighet, inflytande, barn i behov av särskilt stöd, Förskollärare, Inkludering.

Innehåll

1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning.....	1
1.2 Studiens disposition	2
2. Bakgrund.....	2
2.1 Inflytande, delaktighet och inkludering i förskolan	2
3. Tidigare forskning.....	3
3.1 Litteratursökning.....	3
3.2 Inkludering och arbetet med särskilt stöd i förskolan	3
3.3 Inflytande	4
3.4 Delaktighet och barn i behov av stöd	5
3.5 Förutsättningar och hinder.....	7
3.6 Sammanfattning av forskningsöversikt.....	8
3.7 Studiens relevans	8
4. Teori.....	9
4.1 Lundys modell	9
5. Metod	11
5.1 Val av metod	11
5.2 Semistrukturerade intervjuer	11
5.3 Urval och avgränsningar	11
5.4 Genomförande	12
5.5 Analysmetod.....	12
5.6 Forskningsetiska överväganden	13
6. Resultat och Analys	13
6.1 Förskollärares förståelse av delaktighet	14
6.1.1 Delaktighet är mer än ett val.....	14
6.1.2 Delaktighet som en rättighet för alla barn	14
6.1.3 Vuxnas ansvar för att möjliggöra delaktighet	15
6.2 Pedagogisk strategier och förhållningssätt för att främja delaktighet.....	16
6.2.1 Kommunikation och stöd	16
6.2.2 Anpassning och miljö	17
6.2.3 Relationellt arbete	19
6.3 Förutsättningar och hinder.....	20
6.3.1 Personalbrist och stress.....	20

6.3.2 Gruppstorlek	20
6.3.3 Arbetslagets samsyn.....	22
6.4 Barns inflytande i praktiken	22
6.4.1 Inflytande i vardagen.....	22
6.4.2 Att bli lyssnad på.....	23
6.4.3 Begränsat vs verkligt inflytande i undervisning	24
7. Diskussion.....	25
7.1 Pedagogiska strategier och arbetssätt som förskollärare använder för att stödja delaktighet för barn i behov av särskilt stöd	25
7.2 Förskollärarens arbete för att skapa förutsättningar för inflytande för barn i behov av särskilt stöd.....	27
7.3 Metoddiskussion	29
7.4 Slutsats	30
7.5 Konsekvenser för framtida yrkesrollen	30
7.6 Förslag på vidare forskning	30
8. Referenslista	31
Bilaga 1 Missivbrev	34
Bilaga 2 Intervjuguide	36

1. Inledning

Förskolan spelar en central roll i att skapa en tillgänglig miljö där alla barn får möjlighet att växa och delta i verksamheten på jämlika villkor. I dagens utbildningssystem lyfts barnens rättigheter och deras möjligheter att vara delaktiga i beslut som rör deras vardag. Enligt läroplanen för förskolan, Lpfö18 (Skolverket, 2025, s. 17) framgår det att förskolläraren har ansvar för att varje barn ges verkligt inflytande över arbetssätt och innehåll. Detta omfattar även barn i behov av särskilt stöd, eftersom de kan behöva extra anpassningar för att kunna delta och påverka sin situation i förskolan. Det kräver att förskollärare skapar förutsättningar som möjliggör för barnet att delta i aktiviteter och göra sin röst hörd.

I linje med barnens rätt till delaktighet och inflytande, betonas det i FN:s barnkonvention att alla barn har rätt att framföra sina åsikter i frågor som berör dem, och att dessa åsikter ska beaktas. De länder som ratificerat konventionen ska säkerställa att barn som kan bilda sina egna åsikter får möjlighet att fritt uttrycka dem i alla frågor som rör dem, i enlighet med artikel 12 i FN:s konvention om barnets rättigheter (SFS 2018:1197). Lagen slår också fast att barnets åsikter ska beaktas utifrån barnets ålder och mognad.

I ljuset av detta blir det centralt att se hur förskollärare främjar delaktighet och inflytande för barn i behov av särskilt stöd i förskolan. Thuresson och Quennerstedt (2020, s. 108) menar att det skulle vara värdefullt att inkludera strukturella faktorer som kön, social bakgrund, etnicitet eller funktionsnedsättning i diskussionen om inflytande, samt att studera barnens förhandlingar om sitt eget inflytande i förskolan. Författarna belyser att det finns en forskningslucka just inom de olika faktorerna, och föreliggande studie kan bidra till att minska denna lucka, särskilt vad gäller barn i behov av särskilt stöds inflytande. Detta eftersom studien undersöker hur förskollärare arbetar med inflytande och delaktighet för just barn i behov av stöd.

I denna studie strävar vi efter att belysa inflytandet och delaktighet för barn i behov av särskilt stöd, eftersom detta område ofta ges mindre uppmärksamhet, trots att det är viktigt för alla barn att få delta och påverka. Genom att skapa inkluderande lärmiljöer och ge barnen möjlighet att framföra sina åsikter kan förskolan verka för att stärka barns rättigheter och deras möjligheter till aktivt deltagande i verksamheten. Detta stämmer överens med Ungerberg (2019, s. 31) som anser att ett vanligt sätt att undersöka barnens inflytande i förskolan är att fokusera på interaktion mellan vuxna och barn.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att undersöka hur förskollärare arbetar för att främja delaktighet och inflytande för barn i behov av särskilt stöd i förskolans verksamhet.

- Vilka pedagogiska strategier och arbetssätt använder förskollärare för att stödja barnens delaktighet?
- Hur beskriver förskollärare sitt arbete för att skapa förutsättningar för inflytande för barn i behov av särskilt stöd?

1.2 Studiens disposition

I detta avsnitt redogörs för studiens disposition.

I kapitel 2 synliggörs studiens bakgrund samt centrala begrepp presenteras.

I kapitel 3 redogör vi för den tidigare forskningen.

I kapitel 4 presenteras den teoretiska utgångspunkt som studien bygger på.

I kapitel 5 redogörs för studiens metod, valet av metod beskrivs, följt av urval, genomförandet av intervjuerna, analysmetod samt forskningsetiska överväganden.

I kapitel 6 presenteras studiens resultat och analys, där analysen kopplas till den teoretiska utgångspunkten.

I kapitel 7 förs en diskussion där resultatet analyseras i relation till tidigare forskning, studiens forskningsfrågor samt teorin. Avslutningsvis presenteras studiens slutsatser, konsekvenser för framtida yrkesrollen samt förslag på vidare forskning.

2. Bakgrund

I detta kapitel presenteras centrala utgångspunkter för studien, med fokus på barns möjligheter till delaktighet, inflytande och inkludering i förskolans verksamhet, samt hur dessa relaterar till barn i behov av särskilt stöd. Dessa aspekter är nära sammanlänkade och bidrar tillsammans till förståelsen av hur barn kan ges möjlighet att delta och påverka sin vardag i förskolan.

2.1 Inflytande, delaktighet och inkludering i förskolan

Inflytande handlar om barns möjligheter att uttrycka sina tankar och åsikter samt att dessa tas tillvara i verksamheten. I förskolan innebär detta att barn ges förutsättningar att påverka både innehåll och arbetssätt, vilket betonas i förskolans läroplan (Skolverket, 2025, s. 17). Barns inflytande blir därmed något som behöver omsättas i praktiken genom att pedagoger skapar utrymme för barns perspektiv och anpassar verksamheten därefter (Arnér, 2009, s. 14; Skolverket, 2025, s. 17).

Delaktighet kan förstås utifrån ett aktivt deltagande samt kontexten och upplevelsen av att vara delaktig och inkluderad i ett sammanhang (Eriksson m.fl., 2007, s. 2).

Detta handlar om att barn ges möjlighet att uttrycka sig, bli lyssnad på och känna att deras åsikter har betydelse (Lundy, 2007, s. 7). Samtidigt formas delaktigheten utifrån ramar och villkor som verksamheten sätter (Arnér, 2009, s. 14). Detta innebär att barns delaktighet är beroende av hur verksamheten organiseras.

Inkludering beskrivs som en process där delaktigheten förstärks, samt uppvisas som ett komplext begrepp där det inte enbart handlar om fysisk närvaro utan även om att delta aktivt i verksamheten (Booth & Ainscow, 2002, s. 7; Skolverket, 2021, s. 2).

Inkludering kan därmed förstås som både ett mål och ett arbetssätt för att skapa förutsättningar för barns delaktighet.

I denna studie används begreppet barn i behov av särskilt stöd med utgångspunkt i förskolans läroplan. Förskolan har ett ansvar att anpassa verksamheten så att alla barn ges möjlighet att utvecklas utifrån sina förutsättningar (Skolverket, 2025, s. 6). Begreppet betonar därmed vikten av att anpassa verksamheten efter varje barns förutsättningar.

3. Tidigare forskning

I detta kapitel redogörs för litteratursökning och tidigare forskning med rubrikerna: inkludering och arbetet med särskilt stöd i förskolan, inflytande samt förutsättningar och hinder. I slutet av avsnittet redogörs även en sammanfattning av den tidigare forskningen samt hur vår studie motiveras och vilket sätt den bidrar till forskningsområdet.

3.1 Litteratursökning

I denna studie användes olika databaser för att söka litteratur. Dessa databaser var: Swepub, Eric (ProQuest), Diva, Eric (EBSCO host) och Education Research Complete. Några av de sökord som användes var: children with special educational needs, preschool, early childhood education, teachers' perceptions. Sökord på svenska var: inkludering, inflytande, barn i behov av särskilt stöd.

3.2 Inkludering och arbetet med särskilt stöd i förskolan

Inkludering är en viktig komponent i förskolan eftersom den möjliggör att alla barn känner sig trygga och engagerade i verksamheten. Gäreskogs (2023, s. 149) studie syftade till att öka förståelsen för hur det särskilda stödet utformas utifrån barn i behov av särskilt stöd. Metoden som användes var att intervjua förskollärare (Gäreskog, 2023, s. 148). Enligt Gäreskog visade resultatet tre teman baserat på förskollärarnas redogörelser för hur det särskilda stödet uttrycks: särskilt stöd genom aktiviteter, särskilt stöd genom organisatoriska arrangemang av lärmiljön och särskilt stöd genom personalinsatser (Gäreskogs, 2023, s. 149).

Resultatet visade att flera förskollärare betonade vikten av en-till-en-träning för att möta barns individuella behov, men att detta är resurskrävande (Gäreskog, 2023, s. 155). Gäreskog (2023, s. 156–158) lyfte även att förskollärarna ansåg svårigheter i att följa habiliteringshandlingsplanen som riktar sig till ett enskilt barn, när de samtidigt ansvarar för en hel barngrupp. Mindre grupper lyftes som en viktig förutsättning för att underlätta vid arbetet med barn i behov av särskilt stöd.

Vidare framkom det i resultatet olika hjälpmedel för arbetet med barn i behov av särskilt stöd, såsom bildstöd, pratkartor, tecken, rit-prata och sociala berättelser. Slutligen visade resultatet att personalinsatser var av stor vikt. Personalen strävar

efter att ligga ”steget före”, vilket möjliggör reflektion tillsammans med barnen och stärker deras känsla av att lyckas (Gäreskog, 2023, s. 159).

Detta resultat kan relateras till Ginner Hau m.fl. (2020) studie som framhöll att inkludering påverkades av hur verksamheten organiseras, förskolepersonalens arbetssätt och de sociala interaktionerna i barngruppen. Ginner Hau m.fl. (2020, s. 973) studie använde ett självreflektionsverktyg som metod. Cirka 70 förskollärare arbetade i 27 olika grupper och dokumenterade sina gemensamma reflektioner. Författarna (2020, s. 976) syftade till att utforska inkluderande processer ur svenska praktikers perspektiv samt stödjande strukturer inom ekosystemmodellen för Inclusive Early Childhood Education (IECE).

Ginner Hau m.fl. (2020, s. 978–979) identifierade två centrala underteman för inkluderande processer: den organisatoriska kontexten och den interaktionella kontexten. Den organisatoriska kontexten rör hur vardagliga aktiviteter struktureras för att stödja inkludering, medan den interaktionella avser hur inkludering främjas i samspelet med barnen. Resultatet visade att positiva interaktioner underlättas i mindre barngrupper samt att gruppens storlek och sammansättning påverkar planering och därmed möjligheten till inkludering. Vidare lyftes faktorer som främjar inkludering. Exempelvis barncentrerade arbetssätt, kontinuerlig bedömning för lärande genom dokumentation och reflektion i samverkan med specialpedagog, samt användning av tecken och bildstöd (Ginner Hau m.fl., 2020, s. 980–983).

3.3 Inflytande

Ungerberg (2019, s. 14) förklarade att syftet med avhandlingen var att utveckla varierade förståelser av de yngsta barnens inflytande i förskolan. Studien genomfördes genom observationer på en förskoleavdelning (2019, s. 72). Författaren (2019, s. 12) betonade att fokus inte enbart bör ligga på verbalt språk, eftersom det kan begränsa barns inflytande till det verbala språket och förbise barns kroppsspråk.

Ungerberg (2019, s. 137) beskrev hur barns inflytande kan förstås i samspel med varandra och miljön. Resultatet visade att faktorer som föremål, ljud och rum skapade handlingsmöjligheter, samt att barns affektiva interaktioner påverkade varandra, exempelvis genom att ett barns agerande inspirerade andra. Vidare belystes hur barn kunde påverka pedagoger, vilket förstås utifrån begreppet skillnadsskapande. Ungerberg framhöll även att pedagogers responser oftast var standardiserade och baserade på tidigare erfarenheter, vilket kunde begränsa nya handlingssätt (Ungerberg, 2019, s. 138).

Resultatet i Ungerbergs (2019) avhandling kan även kopplas till Sheridan och Pramling Samuelsson (2001). Båda studierna behandlade barns inflytande i förskolan när de får möjlighet till beslutfattande. Studierna visade att barns inflytande i förskolan främst kommer till uttryck genom egna initiativ i lek och aktiviteter.

Sheridan och Pramling Samuelsson (2001, s. 170) beskrev att studiens syfte var att undersöka hur femåriga barn förstod beslut och beslutsfattande utifrån sina egna perspektiv. Vidare syftade studien till att relatera barnens erfarenheter av inflytande till förskolans pedagogiska kvalitet, vilket utvärderades med hjälp av Early Childhood Environment Rating Scale (ECERS). I syftet att undersöka detta valde forskarna ut sex förskolor med varierande kvalitet, där tre förskolor bedömdes ha hög kvalitet och tre förskolor hade låg kvalitet enligt ECERS. I dessa förskolor genomfördes semistrukturerade intervjuer med totalt 39 femåriga barn (Sheridan & Pramling Samuelsson, 2001, s. 174, 176).

Resultatet visade att barn upplevde att de hade ett relativt stort inflytande över sin egen lek och de aktiviteter som de själva initierar. Däremot upplevdes inflytandet mer begränsat i andra delar av verksamheten i förskolan. Analysen visade att barns inflytande främst kom till uttryck i deras egna val av lek och aktiviteter, medan de i liten grad gavs möjlighet att påverka rutiner och aktiviteter som initierades av förskolläraren (Sheridan & Pramling Samuelsson, 2001, s. 188).

Även i Holla Sivertsen och Bjørgen (2025) studie beskrev barns inflytande som mer synlig i den fria leken än i verksamheten. Holla Sivertsen och Bjørgen (2025, s. 302) beskrev att syftet med studien var att utforska barns perspektiv på delaktighet i förskolans aktiviteter, inomhus- och utomhusaktiviteter. Metoden som användes var barnintervjuer på två förskolor i Norge (Holla Sivertsen & Bjørgen, 2025, s. 303).

Resultatet visade att barn upplevde att de hade möjlighet att påverka aktiviteter i förskolan inom de ramar som bestämdes av förskolläraren, särskilt i inomhusmiljöer. Däremot upplevde barnen en större frihet i utomhusmiljön, där deras delaktighet var mer aktiv. Där fick de i högre grad inflytande, blev lyssnade på och kunde påverka aktiviteterna (Holla Sivertsen & Bjørgen, 2025, s. 304).

Studien visade även att barn i planerade aktiviteter var passivt delaktiga, då de i liten utsträckning kunde påverka innehållet trots att de gavs möjlighet att uttrycka sig. Detta kan förklaras av att aktiviteterna var mer strukturerade och styrda av förskollärarna (Holla Sivertsen & Bjørgen, 2025, s. 304–306). Vidare identifierades en skillnad mellan barns upplevda delaktighet i planering och utvärdering av verksamheten och de mål som beskrevs i den norska ramplanen. Resultatet visade även att samtliga delar av delaktighetsprocessen, såsom de beskrivs i Lundys modell, inte fullt ut kommer till uttryck i verksamheten (Holla Sivertsen & Bjørgen, 2025, s.309).

3.4 Delaktighet och barn i behov av stöd

Åström och Almqvist (2022, s. 3) undersökte i deras studie hur barn deltog i den fria leken i svenska förskolor. Studien byggde på observationer där fyra aspekter av barns

deltagande analyserades: barnens deltagande i låtsaslek, hur barnen interagerade med varandra, barnets nivå av engagemang samt barnets närhet till pedagogen under leken. Forskarna använde sig av observationsverktyget COP (Child Observation in Preschool) där barn från 56 olika förskolor observerades (Åström & Almqvist, 2022, s. 4).

Resultatet visade varierande mönster av barns deltagande i den fria leken, där barnen kunde delas in i grupper från mycket högt till mycket lågt deltagande. Högre deltagande kännetecknades av engagemang, låtsaslek och sociala interaktion, medan lägre deltagande innebar mindre engagemang och färre sociala interaktioner. Barn med lägre deltagande befann sig ofta nära pedagoger men deltog i mindre utsträckning, medan andra hade mindre kontakt med både pedagoger och kamrater. Resultatet visade även skillnader mellan grupperna kopplade till barnens bakgrund, där gruppen med mycket lågt deltagande i genomsnitt hade en högre andel barn med svenska som andraspråk. Sammantaget indikerade studien att barns deltagande varierar och kan relateras till sociala interaktioner, engagemang och bakgrundsfaktorer (Åström & Almqvist, 2022, s. 8).

Åström och Almqvist (2022) studie kan kopplas till studien av Eriksson m.fl. (2007). Studierna framhöll att barns delaktighet i aktiviteter påverkas av sociala interaktioner, engagemang samt variationer i individuella förutsättningar. Studiens syfte var att undersöka barn med och utan funktionsnedsättning i relation till graden av delaktighet i skolans aktiviteter. Metoden som användes var observationer under en skoldag samt intervju med barnen om deras dag. Totalt deltog 66 barn i studien, varav 33 barn hade någon form av funktionsnedsättning (Eriksson m.fl., 2007 s. 4–5).

Resultatet visade att barn med funktionsnedsättning hade en lägre delaktighet och en lägre upplevd autonomi jämfört med barn utan funktionsnedsättning. Studien visade även att socialt stöd från andra barn samt graden av inkludering hade betydelse för barns engagemang i skolans aktiviteter (Eriksson m.fl., 2007 s. 13–14).

Kuutti m.fl. (2021, s. 586) beskrev att den aktuella studien syftade till att erhålla ny information om mångfalden av vardagliga aktiviteter och sociala relationer bland barn med särskilt utbildningsbehov. I studien deltog 1 623 barn från förskolor i södra och östra Finland i observationer inom ramen för forskningsprojektet Progressive Feedback (Kuutti m.fl., 2021, s. 589–590).

Resultaten presenterades utifrån fyra separata grupper i relation till forskningsfrågorna och därefter jämfördes de fyra grupperna som var, barn med självregleringssvårigheter, barn med språkproblem, barn med svåra funktionsnedsättningar, barn utan behov av särskilt stöd (Kuutti m.fl., 2021, s. 593). Resultatet visade även att barn med självregleringsproblem och barn med omfattande

funktionsnedsättningar tillbringade mindre tid med jämnåriga och engagerade sig mindre i olika sociala aktiviteter jämfört med barn med utvecklingsmässiga språkstörningar och barn utan behov av särskilt stöd (Kuutti m.fl., 2021, s. 586).

Resultatet i Kuutti m.fl. (2021) studie kan relateras till en studie av Sandberg och Eriksson (2010), eftersom båda studierna visade på att barns delaktighet i förskolan kan kopplas till deras möjligheter att delta i sociala aktiviteter, interagera med jämnåriga och känna en känsla av gemenskap inom gruppen. Sandberg och Eriksson (2010, s. 619) studien syftade till att undersöka, analysera och beskriva förskolepersonalens uppfattningar om barns deltagande i förskolans vardag, samt förskolepersonalens erfarenheter och uppfattningar om vad som kännetecknar de barn som deltar. Studien hade en mixed methods-design där förskolepersonalens definitioner av deltagande analyserades med hjälp av en kvalitativ innehållsanalys och jämfördes med intervjuer med personal från 20 förskolor (Sandberg & Eriksson, 2010, s. 620–621).

Forskarna förklarade att resultatet från enkäten redovisade två perspektiv som förskolepersonal hade, ett barnperspektiv och ett organisationsperspektiv (Sandberg och Eriksson, 2010 s. 622–623). Studiens resultat visade att förskollärare identifierade deltagande på tre sätt, personalen ansåg att deltagande har att göra med inflytande och beslutsfattande. Den andra definitionen var en känsla av tillhörighet, den tredje definitionen var utförande av aktivitet (Sandberg och Eriksson, 2010, s. 623–624).

3.5 Förutsättningar och hinder

Tidigare forskning visar att organisatoriska faktorer, såsom barngruppers storlek och tillgång till resurser, har stor betydelse för förskollärares arbete och barns möjligheter till stöd och lärande. Detta framkommer bland annat i studier av Sheridan m.fl. (2014) och Palla (2021). Sheridan m.fl. (2014, s. 380) undersökte, ur förskollärares perspektiv, verksamhetens organisatoriska förutsättningar för barns lärande i förskolan, med särskilt fokus på barngruppers storlek och pedagogisk kvalitet. Studien genomfördes med hjälp av semistrukturerade intervjuer med 24 förskollärare (Sheridan m.fl., 2014, s. 383–384).

Sheridan m.fl. (2014, s.393–394) visade att förskollärarna upplevde att stora barngrupper kunde leda till negativa konsekvenser, såsom begränsade möjligheter att fokusera på varje enskilt barn, stress och en känsla av otillräcklighet. Författarna belyste vidare att mindre grupper skapade förutsättningar för att förskolläraren kunde utföra sina arbetsuppgifter och uppnå pedagogiska mål. Analysen visade att organisering av barngrupper var avgörande för lärandets kvalitet, eftersom det möjliggör mer interaktion mellan förskollärare och barn (Sheridan m.fl., 2014, s.393–394).

Sheridan m.fl. (2014) belyste hur stora barngrupper påverkade förskollärares möjligheter att ge varje barn uppmärksamhet, vilket kan relateras till Palla (2021) som visade att pressade arbetsförhållanden och resursbrist bidrog till att vissa barn konstrueras som i behov av särskilt stöd. Palla (2021, s. 11–12) beskrev att syftet med studien var att analysera förskolepersonalens berättelser om ett ”pressat läge”, med särskilt fokus på hur barn i behov av särskilt stöd konstrueras och framställs i dessa berättelser. Studien behandlade runt 1600 berättelser som analyserades genom upprepade läsningar, tematiseringar och en diskursanalytisk ansats (Palla, 2021, s. 12–13).

Resultatet av studien visade att barn i behov av särskilt stöd framställs som en återkommande kategori i förskolepersonalens berättelser. I många fall kopplas denna kategori till bristande resurser, där personalen beskriver att resursbrister är en bidragande faktor till att barn kategoriseras som i behov av särskilt stöd. Barnen framställs även som resurskrävande, medan förskolepersonalen uttryckte stress, en känsla av otillräcklighet och att vara överbelastade. Analysen visade även att vissa barn konstrueras som särskilt problematiska, vilket bidrog till att de pekades ut som en belastning i verksamheten (Palla, 2021, s. 25–26).

3.6 Sammanfattning av forskningsöversikt

Sammanfattningsvis belyser tidigare forskning betydelsen av verksamhetens organisation, där organisatoriska kontexten hade en stor betydelse för barns delaktighet och inkludering. Förskollärarens roll sågs även som central där inkludering sker genom interaktioner mellan personal och barn. Även barngruppens storlek sågs som en faktor för att främja inkludering (Gäreskog 2023; Ginner Hau m.fl., 2020). Vidare framkom det även att Gäreskog (2023) och Ginner Hau m.fl. (2020) identifierade flera viktiga aspekter, såsom till exempel stöd genom hjälpmedel, teckenspråk och bildstöd för inkludering.

Utifrån den tidigare forskningen framträder flera gemensamma aspekter. Dessa visar att barns inflytande sker inom vissa definierade ramar, att miljön har en avgörande betydelse för barns möjligheter att utöva inflytande samt att barn kan påverka aktiviteter genom sina handlingar (Ungerberg, 2019; Sheridan & Pramling Samuelsson, 2001; Holla Sivertsen & Bjørgen, 2025). Resultaten från tre av studierna visade på en variation i barns delaktighet. Det framkom att vissa barn med lågt deltagande ofta befann sig i närheten av förskolepersonal och deltog i lek på en begränsad nivå, medan andra barn hade en mindre närhet till både förskolepersonal och sina kamrater (Åström & Almquist, 2022; Eriksson m.fl., 2007; Kuutti m.fl., 2021).

3.7 Studiens relevans

Som tidigare redovisats framkommer det att tidigare forskning i stor utsträckning fokuserar på inkludering, delaktighet eller inflytande var för sig, snarare än att undersöka dessa i relation till varandra. Vidare behandlas barns inflytande ofta ur ett

mer generellt perspektiv där barn i behov av särskilt stöd inte alltid synliggörs specifikt. Mot denna bakgrund är det centralt att undersöka hur förskollärare beskriver sitt arbete med att skapa förutsättningar för delaktighet och inflytande för barn i behov av särskilt stöd i den dagliga verksamheten. Föreliggande studie syftar därmed till att bidra med kunskap om hur förskollärare arbetar för att främja delaktighet och inflytande för barn i behov av särskilt stöd, samt vilka pedagogiska strategier som används i praktiken.

4. Teori

I detta avsnitt redovisas den teoretiska utgångspunkten som studien bygger på.

4.1 Lundys modell

Teorin som studien utgår från är Lundys (2007) modell för delaktighet, denna teori blir aktuell för studien, eftersom den är central för att besvara studiens syfte och frågeställning. Lundys modell är även aktuell till föreliggande studie eftersom den tydliggör barns delaktighet, inflytande och vikten av pedagogernas lyhördhet på barns intressen och åsikter. Modellen visar dessutom hur man tar hänsyn till barnets åsikter i praktiken. Den innehåller fyra viktiga komponenter: utrymme, röst, publik och inflytande.

Lundy (2007, s. 933) förklarar att modellen undersöker de rättsliga effekterna av artikel 12 genom att belysa och analysera betydelsen av varje specifik fras i artikel 12. Hon påpekar att analysen bygger främst på texten i FN:s barnkonvention och de allmänna kommentarerna och slutsatserna från FN:s kommitté för barnets rättigheter, vilka, i avsaknad av en domstolsbaserad rätt till individuell framställning, är den huvudsakliga rättsvetenskapliga källan för FN:s barnkonvention. Enligt Lundy, den föreslagna modellen utgör ett försök att ge en praktisk sammanfattning av artikel 12.

Utrymme (Space)

Lundy (2007, s. 933–934) påpekar att en grundläggande förutsättning för att barn och unga ska kunna engagera sig meningsfullt i beslutsfattande är att det finns möjligheter till deltagande samt en miljö där barn uppmuntras att dela sina tankar. Författaren framhäver därtill vikten av att ta aktiva steg för att motivera barn att uttrycka sig, detta involverar att fråga barnen om de är intresserade av att delta i beslut som aktivt påverkar dem. Det är även av stor vikt att utrymmet är inkluderande, med detta menas att även de barn som inte har språket eller kan artikulera sina åsikter får utrymme att delta (Lundy, 2007, s. 934).

Detta kan vara särskilt relevant i relation till barn i behov av särskilt stöd, där det är viktigt att deras åsikter och intressen ges utrymme. Utifrån Lundys (2007) resonemang innebär detta att förskollärare behöver skapa sociala och fysiska miljöer som möjliggör för barn att uttrycka sina åsikter och bli hörda.

Röst (Voice)

I avsnittet om röst förklarar Lundy (2007, s. 935) att artikel 12 ger barn rätt att uttrycka sina åsikter. Denna rättighet är emellertid inte endast begränsad till artikel 12, och inte heller till FN:s konvention om barnets rättigheter. Lundy förklarar att alla människor, oavsett ålder, erkänns i flera internationella människorättsdokument. Hon understryker dock att den enda specificerade begränsningen av rätten i artikel 12 är att den tilldelas ett barn "som är kapabelt att bilda sina egna åsikter".

Lundy menar att barns rätt att uttrycka sina åsikter inte beror på deras förmåga att formulera en välutvecklad åsikt; den beror enbart på deras kapacitet att bilda en åsikt, oavsett om den är mogen eller ej. Detta innebär att förskolläraren har skyldighet att ta hänsyn till alla barns åsikter utan att bedöma vad de uttrycker. Anledningen är att barnen har olika erfarenheter, förutsättningar och åsikter, men samtliga har samma rätt att få sina röster hörda. I vissa situationer behöver barn stöd av andra för att utveckla en förståelse Enligt artikel 5 i FN:s barnkonvention har barn rätt att få vägledning och instruktioner från vuxna när de utövar sina rättigheter enligt konventionen, däribland artikel 12 (Lundy, 2007, s. 936).

Publik (Audience)

Artikel 12 kräver att barns åsikter ska ges "vederbörlig vikt", Implicit i begreppet tillbörlig vikt ligger det faktum att barn har rätt att få sina åsikter lyssnade på (inte bara hörda) av dem som är involverade i beslutsprocesserna (Lundy, 2007, s. 936). Lundy framhåller att ett av de teman som identifierades i Northern Ireland Commissioner for Children and Young People (NICCY) forskning var att många barn kände att deras åsikter inte togs på allvar i skolan. Hon angav att kommentarerna var följande: behovet av att vuxna får utbildning i aktivt lyssnande har varit allmänt erkänt, dessutom finns det en växande insikt om att barn uttrycker sina åsikter på en mängd olika sätt, där alla barn inte är verbala. Dessutom anger hon att utbildning i "lyssnande" bör ta hänsyn till de olika icke-verbala "ledtrådar" som barn använder när de uttrycker sig (Lundy, 2007, s. 936–937). Detta visar betydelsen av förskollärarnas kompetens i att kunna läsa barns behov, intresse och även vad de vill förmedla på olika sätt, bland annat kroppsspråk och att tillämpa olika hjälpmedel i syftet av att vara lyhörda för barnens olika uttryck.

Lundy (2007, s. 937) beskriver att det behöver finnas en person som kan lyssna in barnens åsikter, det finns fall där barnens åsikter tydligt framkommit men att det inte funnits någon som har tagit in dessa åsikter och använt dessa aktivt, barnens åsikter har blivit lyssnade på men inte aktivt intagits.

Inflytande (Influence)

När det gäller aspekten av inflytande anser Lundy (2007, s. 938) att symboliskt eller dekorativt deltagande inte enbart strider mot artikel 12 utan kan också vara

kontraproduktivt. Författaren anser att utmaningen ligger i att hitta sätt att säkerställa att vuxna inte endast lyssnar på barn utan också tar deras åsikter på allvar (Lundy, 2007, s. 938). Lundy (2007, s. 938–939) beskriver även att inflytande inkluderar att ge barnen en förståelse för hur deras åsikter används, att ge barnen en uppföljning om hur deras åsikter tagits i åtanke inför olika beslut för att ge barnen ett inflytande i verksamheten.

5. Metod

Detta kapitel kommer att behandla studiens metodologiska utgångspunkter, såsom val av metod, semistrukturerade intervjuer, genomförande, urval, forskningsetiska överväganden och analysmetod.

5.1 Val av metod

I denna studie har vi valt att använda intervjuer som metod. Valet av intervjuer grundar sig i att metoden är relevant i förhållande till studiens syfte och frågeställningar. Denscombe (2018, s. 268) belyser att intervjuer är lämpliga när forskaren vill skapa sig en djupare förståelse för respondentens upplevelse, erfarenheter och tankar. Eftersom denna studie undersöker förskollärarens perspektiv ansågs denna metod därmed särskilt relevant.

En alternativ metod hade kunnat vara frågeformulär. Denscombe (2018, s. 244) beskriver att frågeformulär är lämpliga när frågorna inte kräver utvecklade svar och när det inte finns ett behov av personliga interaktioner. Vi valde däremot att inte använda denna metod eftersom den information som krävs för att besvara studiens syfte och frågeställningar förutsätter mer utvecklade svar, där möjligheten att ställa följdfrågor är av stor betydelse. Dessutom kan personliga interaktioner skapa bättre förutsättningar för att respondenterna känner sig trygga och öppna i sina svar.

5.2 Semistrukturerade intervjuer

Vi valde att utgå från semistrukturerade intervjuer. En semistrukturerad intervju innebär att en intervjuguide används (Se bilaga 2), där ett antal förbestämda frågor utformas utifrån studiens syfte och frågeställningar. Vi intervjuade sju förskollärare, i intervjuerna var vi samtidigt öppna för att ställa ytterligare frågor samt följdfrågor beroende på respondenternas svar. Denscombe (2018, s. 269) beskriver att semistrukturerad intervju innebär att intervjuaren utgår från förbestämda frågor, men även är öppen för att följa respondentens resonemang och ge utrymme för att utveckla svaren.

5.3 Urval och avgränsningar

Eftersom syftet med studien var att undersöka hur förskollärare arbetar med att främja delaktighet och inflytande hos barn i behov av särskilt stöd, var det viktigt att intervju just förskollärarna. Detta beror på att förskollärarna har ansvar för att planera, genomföra samt utvärdera undervisningen i enlighet med läroplanen. Det motiverar även valet av att inte intervju barnskötare. Enligt Denscombe (2018, s. 67)

fungerar subjektivt urval baserat på idén att den mest värdefulla informationen erhålls genom att fokusera på ett litet antal individer som är relevanta för det specifika ämnet eller teorin som studeras. Författaren fortsätter med att förklara att val av personer även kan baseras på deras speciella kunskap eller erfarenhet kring ämnet.

Eftersom studien bygger på en kvalitativ metod med intervjuer som genomfördes med ett mindre antal respondenter, kan detta kopplas till ett explorativt urval. Denscombe (2018, s. 58) framhäver att explorativa urval ofta tillämpas i småskalig forskning och vanligtvis är förknippade med kvalitativa data. Denna typ av urval syftar till att upptäcka nya idéer eller teorier.

Vi hade planerat på att intervjua åtta förskollärare, men på grund av kommunikationssvårigheter och uteblivna svar, beslutade vi att genomföra intervjuer med sju förskollärare. Under sökandet efter förskolor skickade vi även ut missivbrevet (bilaga 1) till förskolor i vårt område samt till förskolor i andra städer. Detta för att få en variation i svaren på intervjufrågorna och för att säkerställa att vi hade tillräckligt många förskollärare som ville medverka.

5.4 Genomförande

Ett antal rektorer kontaktades för att få tillgång till förskollärare, vi fick svar från fyra rektorer. Därefter etablerades kontakt med åtta intresserade förskollärare, som sedan fördelades mellan oss. Vi gav information om studiens syfte men valde att inte delge våra intervjufrågor. Valet av att inte delge förskolläraren intervjufrågorna i förväg motiveras eftersom vi ville skapa förutsättningar för genuint svar som inte var förberedda. Vi bokade tid med åtta förskollärare där sju intervjuer genomfördes via Zoom och Teams, faktorer som försvårade tidsbokningen och kontakten var delvis förskollärarens planeringstid men även sjukdom.

Vid början av intervjun återgav vi informationen om intervjuens syfte samt informerade dem när vi började inspelningen. Vi gav dem även möjlighet att ställa frågor innan intervjuens start. Under intervjuens gång följde vi intervjuguiden samt ställde adekvata följdfrågor och omformulerade frågorna vid behov om det fanns osäkerhet i frågans förståelse. Intervjuerna tog mellan 30 till 40 minuter och avslutades med om förskolläraren hade något de ville tillägga samt stoppade inspelningen.

5.5 Analysmetod

Analysen har genomförts med hjälp av tematisk analys. Analysprocessen har följt de steg som beskrivs av Barman och Weurlander (2024, s. 44–45). Inledningsvis lyssnade vi på de inspelade intervjuerna för att sedan transkribera intervjumaterialet, varefter en kodning genomfördes. I den inledande kodningen identifierades meningsbärande enheter i materialet, som därefter kodades. Efter kodningen

analyserades likheter och skillnader i datamaterialet, vilket möjliggjorde att koder kunde sammanföras till subteman och vidare till övergripande teman.

I analysen lades särskild vikt vid att säkerställa att de identifierade teman var förankrade i det empiriska materialet. För att skapa en översikt över analysen visualiserades relationerna mellan teman och subteman i en tabell, där koderna organiserades utifrån respektive tema. I ett senare skede tolkades de identifierade teman med stöd i Lundys (2007) delaktighetsmodell. Analysen fokuserade särskilt på modellens fyra begrepp: röst, utrymme, publik och inflytande, i syfte att fördjupa förståelsen för hur barns delaktighet och inflytande kommer till uttryck i förskolans praktik i relation till studiens syfte.

5.6 Forskningsetiska överväganden

Under vårt genomförande av intervjuerna med förskollärarna har vi noggrant följt de fyra centrala principer för forskningsetiken. Eldén (2020, s. 30–31) beskriver de etiska principerna som gäller inom humanistisk-samhällsvetenskapliga forskning, vilket handlar om informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialiteskravet och nyttjandekravet.

När det kommer till informationskravet har förskollärarna fått ett missivbrev (bilaga 1) där det anges hur deras personuppgifter hanteras enligt GDPR i studien samt hur deras data används och bearbetas. Samtyckeskravet var något som vi var noga med att få det skriftligt genom att förskollärarna skriver under dokumentet och skicka kopian till oss. Förskollärarna gav sitt samtycke efter att ha läst missivbrevet. I missivbrevet beskrevs även att deltagandet var frivilligt och deltagarna kunde dra sig ur när som helst. Konfidentialitetskravet har beaktats genom att förklara för förskollärarna att inga personuppgifter eller namn på förskolor redovisas i uppsatsen. Förskollärarna har informerats om detta i missivbrevet, och vi gav även muntlig information om denna anonymisering. När det kommer till nyttjandekravet informerades förskollärarna om att vi skulle spela in intervjuerna för att kunna göra transkriberingar och analysera resultaten. Efter inspelningen skulle vi radera dessa inspelningar. Denna information gavs både skriftligen i missivbrevet och muntligen innan varje intervju, då vi började med att meddela att intervjun skulle spelas in.

6. Resultat och Analys

I detta avsnitt redovisas och analyseras studiens resultat, vilka har framkommit genom sju semistrukturerade intervjuer med förskollärare. Resultatet tolkats med stöd av Lundys (2007) delaktighetsmodell. Strukturen blir således temat introducerats samt underteman och i slutet av varje undertema finns en tydlig analys kopplad till teorin. De huvudteman som redovisas är förskollärares förståelse för delaktighet, pedagogiska strategier och förhållningssätt för att främja delaktighet, förutsättningar och hinder och slutligen barns inflytande i praktiken.

6.1 Förskollärares förståelse av delaktighet

I detta tema beskrivs underteman så som delaktighet är mer än ett val, delaktighet som en rättighet för alla barn och vuxnas ansvar för att möjliggöra delaktighet.

6.1.1 Delaktighet är mer än ett val

I resultatet framkommer att delaktighet ofta uttrycks genom att barn ges möjlighet att göra val i verksamheten, exempelvis genom valtavlor eller önsketavlor. En förskollärare beskriver att "en önskning kan vara att man är delaktig". Vilket synliggör hur delaktighet kan förstås som att barn får påverka genom att välja mellan olika alternativ.

Samtidigt problematiseras denna form av delaktighet av andra förskollärare, som menar att det riskerar att bli en ytlig förståelse. En förskollärare uttrycker att delaktighet inte får "bli en floskel" och betonar vikten av att "verkligen anstränga sig för att prata med alla barn på djupet". Detta innebär att delaktighet inte enbart handlar om att erbjuda val, utan om att som förskolepersonal vara närvarande, lyssna och skapa förutsättningar för att varje barn ska bli sedd och hörd.

Vidare framkommer det även att delaktighet kan ta sig olika uttryck beroende på situation och barns upplevelser, där en förskollärare beskriver att barn kan vara "fysiskt delaktiga eller didaktiskt delaktiga". Samt även situationsbaserat, som vid lek och undervisning "Så det beror ju på också vilken situation och framför allt på barns upplevelse av sin delaktighet". Detta visar på att delaktighet är ett komplext begrepp som inte kan reduceras till en enskild metod.

Detta kan förstås utifrån Lundy's modell, där begreppen publik och inflytande blir centrala. Enligt Lundy (2007, s. 937) räcker det inte att barn ges möjlighet att uttrycka sina åsikter, utan deras röster behöver också tas emot vilket kan relatera till begreppet publik samt ges betydelse i verksamheten utifrån begreppet inflytande. Resultatet visar därmed en variation mellan vad som kan förstås som en mer ytlig form av delaktighet och en mer fördjupad, där barn faktiskt ges möjlighet att påverka.

6.1.2 Delaktighet som en rättighet för alla barn

Alla intervjuade förskollärare anser att barn har rätt till delaktighet, skillnaden ligger i hur delaktigheten blir i praktiken, där de har även berättat om olika faktorer som bidrar till detta. En förskollärare förklarar detta "Jag tänker att det är alla barn ska ha rätt att kunna delta i den utbildning eller den verksamhet som vi bedriver på sina villkor". Förskolläraren förklarar detta vidare med att förskollärarna ska se till att det som görs i förskolan ska vara någonting som alla barn kan delta i.

I enlighet med principerna med barnens rättighet att vara delaktiga, framhäver en annan förskollärare att det är viktigt att barnen ska inkluderas i att arbeta i mindre grupper med andra barn. Förskolläraren uttrycker "så att de också får intryck och

upplevelser att umgås med andra”. Ur ett perspektiv som betonar barns delaktighet ska pedagogerna utgå från barns intressen, och deras rätt till delaktighet oavsett kommunikationsförmåga. Hon understryker att det är av stor betydelse att informera barnen om att deras önskemål och intresse ligger till grund för de aktiviteter som bedrivs. Vidare diskuterar förskolläraren detta förhållningssätt ” Det handlar inte om att barnet ska göra allt hen vill utan det handlar om att vi ser att ni mår bra också av det här och du var ju intresserad av det här”.

I avsnittet om röst förklarar Lundy (2007, s. 935) att artikel 12 ger barn rätt att uttrycka sina åsikter. I praktiken innebär detta att utbildning i förskolan ska ta hänsyn till barnens intresse där kan de göra sina röster hörda. Detta är tydligt i vad en förskollärare har uttryckt att delaktighet är en rättighet för barnen där man ska ta hänsyn till barns villkor för delaktighet. Detta innebär att vuxna ska ta hänsyn till vad barnen har för förutsättningar så att de ska kunna vara delaktiga. Dessa förutsättningar har alla intervjuade förskollärarna lyft-upp på olika sätt, bland annat genom att arbeta i mindre grupper för att göra barns röster hörda.

6.1.3 Vuxnas ansvar för att möjliggöra delaktighet

I materialet framkommer det att vuxna har ett centralt ansvar för att möjliggöra barns delaktighet. Flera förskollärare betonar att delaktighet inte uppstår av sig själv, utan kräver ett aktivt arbete från pedagogernas sida. En förskollärare uttrycker att ” det är alltid vuxnas ansvar att skapa möjlighet för deras delaktighet”.

Vidare beskrivs vikten av att stödja barns delaktighet i sociala sammanhang, där förskollärare aktivt behöver bidra till att barn ges möjlighet att samspela med andra. Detta uttrycks exempelvis som att en vuxen behöver: ” försöka på något sätt göra [barnen] delaktiga för att kunna vara med andra”. Flera förskollärare lyfter även betydelsen av ett lyhört och närvarande förhållningssätt. Att vara uppmärksam på barns olika uttryck, samt att se varje barn inte enbart de barn som hörs och syns mest, framhålls som centralt. Delaktighet beskrivs därmed som något som ”kräver mycket” av förskolepersonalen.

Resultatet kan förstås som att barns delaktighet är beroende av att vuxna aktivt skapar förutsättningar för att barn ska uttrycka sig och bli hörda. Detta kan analyseras utifrån Lundys begrepp publik och inflytande. Begreppet publik synliggör vikten av att barns åsikter inte enbart uttrycks, utan också tas emot och lyssnas på av vuxna. I detta sammanhang blir förskollärarens lyhörddhet central, särskilt i relation till barn som uttrycker sig genom icke-verbala signaler, såsom kroppsspråk eller andra uttrycksformer. Samtidigt aktualiseras inflytandet då det ytterst är de vuxna som avgör i viken utsträckning barns åsikter ges betydelse och kan påverka verksamheten (Lundy, 2007, s. 936–937).

6.2 Pedagogisk strategier och förhållningssätt för att främja delaktighet

I detta tema redovisas och analyseras de olika strategier och förhållningssätt som beskrivs av förskollärarna. De underteman som redogörs är: Kommunikation och stöd, anpassning och miljö och relationellt arbete.

6.2.1 Kommunikation och stöd

Resultaten från de genomförda intervjuerna med förskollärare indikerar att kommunikation anses vara en avgörande faktor för barns delaktighet. En av förskollärarna framhåller att kommunikationen mellan barn och förskollärare är av betydelse för att främja barns delaktighet. Denna förskollärare påpekar att det är viktigt att engagera barnen i samtal kring vardagliga händelser och att aktivt fråga dem om deras preferenser för hur dessa situationer bör hanteras.

En annan förskollärare belyser vikten av att arbeta i mindre grupper för att underlätta kommunikationen både mellan barnen och mellan barn och pedagoger:

Vi jobbar mycket i mindre grupper just för att det ska bli arbetsvänliga grupper så att man verkligen kan nå fram till varje barn även då barn med särskilda behov eller olika funktionsvarianter. Då är det ju också än viktigare att jobba just det här med öga mot öga, hand och kontakten.

Vidare har bildstöd, stödtecken och visuella hjälpmedel lyfts fram av alla intervjuade förskollärare som pedagogiska verktyg. Dessa verktyg används både som kommunikationsmetoder och som stöd för att hjälpa barn att känna struktur i vardagen samt att uttrycka sina val och önskemål.

Förskolläraren betonar att bildstöd kan vara särskilt användbart för barn som är icke-verbala. En av förskollärarna belyser nedan betydelsen av att använda bildstöd som en kommunikationsväg, och ger exempel på hur detta kan underlätta för ett barn som är icke-verbalt och har behov av att kommunicera med hjälp av visuella stöd. ”Med bildstöd kan hon visa, till exempel vad hon vill, det är en strategi faktiskt för att underlätta inflytande för att hon inte har ord”. Detta visar på att förskollärarens strategier med användning av bildstöd är av stor hjälp för att kunna främja barns delaktighet.

Samma förskollärare betonar vikten av att kontinuerligt utvärdera effektiviteten av denna metod (bildstöd) och att observera om den underlättar barnens dagliga aktiviteter. Hon påpekar att det är viktigt att vara beredd att anpassa metoden eller prova alternativa strategier om den aktuella metoden inte ger önskade resultat. I samma kontext beskriver en annan förskollärare hur bildstödet kan vara till hjälp för barnet att identifiera vilken lek barnet önskar delta i samt vilket material som behövs.

Kommunikationen med vårdnadshavare framstår även som en viktig aspekt av kommunikationen som en av förskollärarna nämner. Hon poängterar att denna interaktion är avgörande för att få kännedom om barnets intressen. Genom effektiv kommunikation kan pedagogerna anpassa sina aktiviteter för att bättre tillgodose barnets intressen och behov för att bygga vidare på.

Att använda korta och tydliga meningar när man kommunicerar med barn som har svårigheter med verbal kommunikation identifierades som en stödjande strategi i resultaten. En förskollärare påpekar dessutom att lägga in några engelska ord kan bidra till att öka tydligheten i kommunikation med nyanlända barn som ännu inte behärskar svenska språket.

Enligt Lundy (2007, s. 933–934) utgör barns möjligheter till delaktighet av en stödjande miljö, där de har möjlighet att uttrycka sina tankar, en avgörande förutsättning för deras meningsfulla deltagande i beslutsfattande processer. Detta framgår tydligt i resultaten, där barnens möjligheter att uttrycka sig betonas, som en förskollärare påpekar. Hon beskriver att barnen ges möjlighet att kommunicera med pedagogerna för att uttrycka sina preferenser avseende aktiviteter och material de önskar använda i sin lek. Detta indikerar att de tillämpade metoderna underlättar för barnen att utöva inflytande och delaktighet aktivt i sin vardag.

Resultatet kan analyseras utifrån begreppet röst i Lundys modell. Lundy (2007, s. 938) betonar att symboliskt eller dekorativt deltagande inte enbart strider mot artikel 12, utan kan även ha kontraproduktiva effekter. Det är också av stor vikt att utrymmet är inkluderande. Detta innebär att även barn som saknar språkliga färdigheter eller har svårigheter att uttrycka sina åsikter ges möjlighet att delta (Lundy, 2007, s. 934). Som tidigare påpekats, visar de exempel som presenterades att förskollärarna har en medvetenhet om att visuellt stöd, mindre grupper, korta meningar, totala kommunikativa hjälpmedel samt kommunikationen med vårdnadshavarna, är centrala för barns delaktighet.

6.2.2 Anpassning och miljö

I denna del kommer barns delaktighet utifrån olika aspekter att tas upp, bland annat den fysiska och sociala miljöns betydelse utifrån de intervjuade förskollärarnas förståelse. Generellt tog förskollärarna upp den fysiska och social miljö som en viktig faktor i barns delaktighet. En förskollärare beskrev utemiljöns betydelse för samspel mellan barn, så här:

Utemiljön är också en fysisk miljö som vi verkligen nu går med mindre grupp ut i skogen för att uppleva allt vad man kan uppleva där. Och även både när det gäller det fysiska grov motoriska, men även det sociala samspelet.

Förskolläraren tar även upp samspelet och förklarar att det blir mer samspel när de arbetar i mindre grupper:

Även när vi jobbar i vi jobbar i mindre grupper både för- och eftermiddagar just för det här att för som pedagog kan man inte. För att nappa upp allt vad barnen säger och vad dom gör om man hela tiden jobbar i stora grupper. Vad är det för? Vad är det som pågår i gruppen? Hur fungerar samarbetet ihop med den här konstellationen av barn?

Förskolläraren framhöll att arbete i mindre grupper gör det möjligt att observera individuella skillnader, vilka uppfattas som en tillgång. Förskolläraren tar upp ett exempel på detta: ”det är inget fel i att han eller hon inte råkar kunna göra vissa saker, det är jätteviktigt att lyfta varandras styrkor också”. I det som gäller samspel i barngruppen lyfter en förskollärare International Child Development Programme (ICDP) och förklarar att det är ett förhållningssätt, där man ska utgå från det positiva samspelet.

Förskolläraren tar även upp att de använder pedagogiska verktyg, i syftet att förbättra samspelet mellan barn när de leker ”Timer kan vi använda oss av om vi behöver, liksom om man behöver vänta på sin tur och turas om”. I resultaten framkom de att ickeverbala barn får inflytande genom användning av stödtecken. Förskolläraren beskriver att när de vill fråga barn med autism om vad de vill, så används bildstöd.

I frågan om hur de skapar den fysiska miljön svarade en förskollärare att de skapar miljön utifrån vad barnet visar intresse för: ” Till exempel om de gillar att måla eller någonting, det finns barn som gillar bara att måla typ utifrån det man kan lägga till och måla. Till exempel, vi jobbar nu med att måla träd, så då man bekantar sig med träd genom att mål”.

Som nämnts i de föregående exemplen är samspel en central aspekt för att kunna inkludera barnen. Förskolläraren möjliggör samspel genom att organisera mindre grupper samt genom att ta en positiv inställning till vad barnen visar. Detta hänger också ihop med den fysiska miljön och hur de utformas barns intressen. Detta framgår tydligt när förskollärarna ger barnen tillgång till målarverktyg, för att måla till exempel träd, vilket visar att barnen inflytande är central i verksamheten.

Lundy (2007, s. 934) betonar att det är avgörande att miljön (utrymmet) är inkluderande, vilket innebär att även barn som saknar språklig förmåga eller som har svårt att uttrycka sina tankar ges utrymme att delta. Detta blir uppenbart när förskollärarna är medvetna om vilka val de icke-verbala barnen gör, vilket visar på att inflytande bör gälla alla barn, där både miljön och förskollärarens roll är betydande för barnens möjlighet att vara delaktiga och ha inflytande. Detta kan tolkas i linje med Lundys modell (2007, s. 935) där artikel 12 betonar barns rätt att uttrycka sina åsikter. Lundy framhåller att barns sätt att uttrycka sig inte beror på deras förmåga att formulera en välutvecklad åsikt; den beror enbart på deras kapacitet att bilda en åsikt, oavsett om den är mogen eller ej.

6.2.3 Relationellt arbete

En annan viktig aspekt som framkommer i resultatet av intervjuerna är betydelsen av att bygga goda relationer till barnen. En förskollärare beskriver att ”Barnen känner att jag lyssnar på dem eller att vi lyssnar på dem och då blir det lättare eller då lyssnar de ju på mig, respekt föder respekt”. Detta visar på att en ömsesidighet och tillit är centrala delar i relationen mellan barn och pedagoger. Det lyfts även att man bör undvika att använda barnets namn i samband med tillsägelser, då detta riskerar att sänka barnets status i gruppen: ”...varje gång som du använder barnets namn i en negativ ton så riskerar du att sänka barnets status i gruppen och då gör du det också svårare för barnet att bli socialt inkluderad och accepterad”. Detta visar att trygghet och inkludering utgör centrala förutsättningar för barns delaktighet.

Förskollärarens roll beskrivs bland annat som att stödja barn i sociala sammanhang, exempelvis genom att hjälpa barn att komma in i leken och tolka de sociala koder som förekommer. En förskollärare beskriver:

En treåring som kanske har svårt med samspelet, då går ju jag in som lite som en tolk till de andra barnen, att nu undrar han om han får vara med och så får jag ju liksom också förklara nu leker de mamma, pappa, barn och vill att du ska vara bebis.

Vidare framkommer det att förskolläraren behöver reflektera över vilka färdigheter som behöver utvecklas för att barn ska kunna bli socialt inkluderade i olika sammanhang, såsom i lek och övergångar.

Det framhålls även att det relationella arbetet är en förutsättning för att kunna främja delaktighet. En förskollärare uttrycker att ”en förutsättning för att man ska kunna genomföra några insatser överhuvudtaget att man måste jobba på sin pedagogiska eller på sin eller professionella relation till barnet.”. I relation till barn som inte uttrycker sig verbalt av olika anledningar blir detta särskilt tydligt ”... då bygger mycket på mig som pedagog att jag har observerat och varit närvarande och lyhörd för att tolka barnets signaler under undervisningen”, samt att pedagogen behöver ”lära sig dens språk som inte alltid är verbalt”. Detta visar tydligt att relationer är avgörande för att kunna förstå barns uttryck och därmed möjliggöra deras delaktighet.

Sammanfattningsvis framträder det att samspel och relationer är en grundläggande förutsättning för att barns delaktighet ska bli möjligt. Detta resultat kan förstås utifrån Lundys begrepp rum och röst. Resultatet visar att förskollärarens relationella arbete bidrar till att skapa en trygg miljö där barn vågar uttrycka sina åsikter, vilket kan kopplas till rum (Lundy, 2007, s. 934). När förskolläraren arbetar medvetet med att inte sänka barns status eller att tolka deras signaler, skapas förutsättningar för att barn ska kunna göra sin röst hörd. Detta kan förstås som röst, där barns möjlighet att uttrycka sina åsikter är beroende av förskollärarens lyhördhet och relationella kompetens (Lundy, 2007, s. 935).

6.3 Förutsättningar och hinder

I detta tema beskrivs de förutsättningar och hinder som förekommit i resultatet. Underteman som beskrivs är: personalbrist och stress, gruppstorlek och arbetslagets samsyn.

6.3.1 Personalbrist och stress

Ett återkommande mönster i intervjuerna är att personalstyrkan och stress har en stor påverkan på personalens arbete för att främja delaktighet och inflytande. Detta beskrivs i intervjuerna på lite olika sätt. En förskollärare beskriver svårigheter om arbetslaget inte får in vikarier ”... då är det ju mer stressigt och då är det mer, nej kom nu ska vi gå in. Nu ska vi göra de här och då känner jag att nej, men då blir jag ju lite mer fyrkantig pedagog som jag egentligen inte vill vara.”

Denna stress beskrivs även som: ”ja men, det är väl liksom vardagen när vardagen kommer i kapp och man måste trolla med knäna.”. Resultatet visar även att personalbrist och stress tar mycket av förskollärarens kognitiva utrymme, vilket kan begränsa möjligheten att arbeta aktivt med barns delaktighet och inflytande. Detta beskrivs av en förskollärare: ”Sen är det ju mycket logistik alltså om man är tvungen att lappa och laga. En dag eller en vecka. Då är man ju också väldigt fokuserad på det. Tyvärr ens hjärna kan ju inte ha så mycket i sig samtidigt”.

Resultatet kan vidare tolkas i relation till Lundys modell, särskilt till begreppen utrymme och publik. Begreppet utrymme innebär att barn ges möjlighet och uppmuntras att uttrycka sina åsikter. Utifrån resultatet kan minskad personalstyrkan påverka detta utrymme negativt eftersom förskollärarna behöver arbeta mer ”fyrkantigt” för att få dagen att fungera (Lundy, 2007, s. 933–934). Begreppet publik betonar vikten av att barn får uttrycka sina åsikter inför en mottagare som aktivt lyssnar in deras åsikter och skapar mening till dessa. Detta indikerar att personalbrist och stress inte enbart påverkar arbetsorganisationen, utan även riskerar att begränsa de strukturella förutsättningarna för barns delaktighet, genom att både utrymmet att uttrycka sina åsikter och möjligheten att bli lyssnad på reduceras (Lundy, 2007, s. 936).

6.3.2 Gruppstorlek

I resultaten framträder olika perspektiv på hur barngruppen organiseras. En av förskollärarna framhåller inkludering som ett centralt syfte: ”Mer viktigt men samtidigt att de barnen ska ju även inkluderas i att arbeta i mindre grupper med andra barn så att de också får intryck och upplevelser att umgås med andra”. En annan förskollärare beskriver gruppdelning som ett sätt att arbeta med barns delaktighet.

Förskolläraren berättar att arbetet i mindre grupper innebär att det är den vuxna som bestämmer hur barnen delas in och vilka barn som placeras tillsammans. Förskolläraren uttrycker det på följande sätt: ”En sorts ja delaktighet är egentligen

sker en helig delaktighet för att genom att vi vill jobba i mindre grupper så kan det ju vara så att jag sitter ju på makten av vilka barn som kanske ska vara tillsammans för att för att du ska må bäst”.

I resultaten framkommer även brister som kan uppstå i relation till gruppstorleken. En förskollärare uttrycker: ”Vi arbetar hela tiden i mindre grupper, just för att ... att man inte ska missa några barn. Det är inte så gott att missa några barn om man hela tiden jobbar i stora grupper”. En förskollärare hänvisar även till forskning i samband med betydelsen av mindre grupper i förskolan. Förskolläraren beskriver att mindre grupper ger barnen möjlighet till samtal: ”Forskningen också, och det finns ju studier på att atmosfären och ja samtalstiden och utforskandet blir ju större om du möter barn i mindre grupper ...”. Utifrån att tillgodose barns behov i mindre grupper förklarar en annan förskollärare att dela barn i mindre grupper har betydelse för att barnens behov kan tillgodose.

En förskollärare beskriver att gruppdelning kan användas för att skapa bättre förutsättningar för barns delaktighet. Detta kan tolkas som att mindre grupper ger pedagogerna möjlighet att anpassa verksamheten efter barns och skapa situationer där de kan känna sig mer delaktiga. Samtidigt tyder det på att förskolläraren har en maktposition att avgöra vilka barn som placeras tillsammans.

Utifrån Lundys modell kan resultatet förstås i relation till begreppet inflytande, då förskolläraren beskriver att det är den vuxna som bestämmer hur grupperna organiseras. Detta innebär att barnens möjlighet att påverka gruppindelningen inte framkommer. Lundy (2007, s. 938) menar att deltagande som är ytligt (dekorativt) inte bara strider mot artikel 12 utan även kan bli kontraproduktivt. Hon betonar att utmaningen består i att säkerställa att vuxna inte enbart lyssnar på barn, utan också verkligen tar deras åsikter på allvar. I detta exempel framkommer att förskolläraren har intention att göra barnen delaktiga men barnens egna önskemål eller röster kring gruppindelningen inkluderas inte i beslutet.

Utifrån vad förskolläraren uttryckte att arbete i mindre grupper kan bidra till en bättre atmosfär, mer samtalstid och ökade möjligheter till utforskande. Detta kan tolkas som att mindre grupper skapar bättre förutsättningar för barns delaktighet. Det kan även förstås i relation till begreppet utrymme i Lundys modell. Lundy (2007, s. 933–934) menar att en grundläggande förutsättning för att barn och unga ska kunna engagera sig meningsfullt i beslutsfattande är att det finns möjligheter till deltagande, en miljö där barn uppmuntras att dela sina tankar. Genom att organisera verksamheten i mindre grupper kan pedagogen skapa situationer där fler barn får möjlighet att delta i samtal.

Utifrån barns behov av delaktighet i sin vardag kan det som lyfts av en förskollärare, att barn riskerar att missas i stora grupper, förstås som att större barngrupper kan

begränsa möjligheterna för alla barn att komma till tals. Detta kan tolkas som att stora grupper inte alltid skapar tillräckliga förutsättningar för att barnens röster ska bli hörda. Mindre grupper kan däremot bidra till att möjliggöra både delaktighet och inflytande för barnen. Detta kan relateras till begreppet röst i Lundys modell för barns delaktighet, som betonar vikten av att barn ges möjlighet att uttrycka sina åsikter och bli lyssnade på (Lundy, 2007, s. 935).

6.3.3 Arbetslagets samsyn

I intervjuerna framkommer även vikten av att arbetslaget har en liknande samsyn och barnsyn. En förskollärare beskriver detta som centralt: ” Och sen att man har någorlunda lik barnsyn...så det är ju väldigt väldigt viktigt, att man delar synen på att barn faktiskt ska få göra sin röst hörd.”. Samtidigt framkommer att skillnader i barnsyn kan påverka arbetet negativt. En annan förskollärare uttrycker: ” ja men det är väl mycket det, dels att man kanske inte tycker att de är så viktigt utan att man tycker jag är vuxen jag bestämmer det här och lite de här klappa på huvudet...”. Detta kan tolkas som att en mer auktoritär barnsyn riskerar att begränsa barns möjligheter till delaktighet och inflytande. Resultatet indikerar därmed vikten av en gemensam barnsyn där barn ses som aktiva medskapare i verksamheten.

Vidare framhålls reflektion inom arbetslaget som en central faktor. En förskollärare beskriver:

Vad har jag för syn på människan? Vad har jag för har jag tilltro till att barn kan eller ser dem som ett oskrivet blad som jag ska bara fylla? Det behöver man prata om i arbetslagen, att man liksom har den här tilltron till att barn kan och att de får växa och får möjlighet att påverka och få inflytande.

Detta kan analyseras utifrån Lundys modell och begreppen röst och inflytande. I artikel 12 i barnkonventionen står det att barn som har möjlighet att skapa sig en åsikt ska få möjlighet att uttrycka sin åsikt. Innebörden av artikel 12 har ofta förenklats, där fokus i stället har lagt på barn ålder och mognad (Lundy, 2007, s. 935). Detta kan relateras till vår studie om pedagogerna inte har en liknande barnsyn och en gemensam förståelse över kompetenta barn och hur de kan uttrycka sina åsikter så riskerar barns åsikter att åsidosättas eller inte ges samma betydelse i verksamheten.

6.4 Barns inflytande i praktiken

I detta tema beskrivs underteman så som inflytande i vardagen, att bli lyssnad på och begränsat vs verkligt inflytande i undervisningen.

6.4.1 Inflytande i vardagen

I resultatet framkommer det hur barns inflytande i vardagen ser ut. En förskollärare beskriver hur hon samtalar med barnet om det inflytande hen utövar i verksamheten: ”Jag tänker just det här med miljöerna som vi har jobbat mycket. Då var det ett barn som sa och det är så roligt. Och då pratade vi om att ja, du tycker om att leka här och nu har vi satt nya djur här.”. Även en annan förskollärare lyfter betydelsen av att rikta

barns uppmärksamhet mot det inflytande de utövar. Detta uttrycks i följande citat: ”Man ska berätta till barnen att den utgår från era önskemål, du hade önskat och du var så inspirerad igår och så tänkte vi att då får vi göra det idag... ”.

En förskollärare förklarar inflytande utifrån att barnen får möjlighet att påverka rutiner. Förskolläraren beskriver vikten av ett lyssnande förhållningsätt, där barnen får möjlighet till argumentation och att föra en dialog:

Ja, men även barnen ska kunna få föra en dialog med oss och vi ska inte vara så stenhårda utan vi ska också kunna visa på att ja, men jag hör vad du vill. Jag hör vad du säger. Självklart kan vi ändra om det här om du inte orkar...

I en fråga om hur de arbetar med inflytande gav en förskollärare ett tydligt exempel om hur barnen utövar sitt inflytande i vardagen där de är delaktiga i att välja vilka utemiljöer vill de var på: ”Vi skulle gå till en lekpark, då hade vi skrivit ut bilder på två närliggande lekparken och så fick alla barn ett röstkort.”.

I exemplet där barnet uttrycker en ovilja om vardagliga rutiner, kan detta tolkas utifrån begreppet publik i Lundys modell. Enligt artikel 12 ska barnens åsikter ges "vederbörlig vikt", vilket innebär att de inte enbart ska höras utan också bli lyssnade på av de vuxna som fattar beslut (Lundy, 2007, s. 936). Detta kan förstås som ett uttryck för ett pedagogiskt förhållningsätt som främjar barns inflytande, där barnet inte enbart ges möjlighet att uttrycka sin vilja, utan även påverka de rutiner som berör det.

Exemplet kan även kopplas till begreppet röst i Lundys modell (2007, s. 935), vilket betonar barns rätt att uttrycka sina åsikter. Vidare beskriver Lundy (2007, s. 938–939) att inflytande också innebär att barn ges förståelse för hur deras åsikter tas tillvara, exempelvis genom återkoppling kring hur dessa har beaktats i beslutsprocesser. Detta kan relateras till förskollärarens förhållningsätt, där hon genom samtal med barnen tydliggör att deras önskemål ligger till grund för de beslut som fattas i verksamheten.

6.4.2 Att bli lyssnad på

Förskolläraren visar även hur de vet vad barnen vill uttrycka utan det blir alltid verbalt:

Då, men jag tycker vi försöker att vara lyhörda och tittar och inte bara som sagt på det verbala utan vad visar dem och läser av och ser om man om barnet gör en aktivitet till exempel då kan du ju tycker jag? Som pedagog se är det här glädjefyllt eller tycker inte barnet att det är roligt?

Däremot problematisera en annan förskollärare det tolkande förhållningsätt som förskolepersonalen kan göra: ” Jag upplever att vi ofta tar över och tolkar barnens behov så att de inte behöver uttrycka någon önskan eller behov”. En annan förskollärare förklarar att det är avgörande att förskolepersonalen är nära barnet, hon förklarar betydelsen av detta:

Jag vill säga att för att kunna ge den inflytande varje barn, jag tycker det är först och främst är det viktigaste man som pedagog tänka vara så nära. Närvarande pedagog faktiskt... då ser man mycket mer då.

Det förekom även i resultatet vikten av att förskolläraren lyssnar in barnets intresse för att anpassa undervisningen genom reflektion och dokumentation. I resultaten framhäver förskolläraren vikten av att pedagogen är lyhörd för barnens intressen, även när dessa inte uttrycks verbalt. Detta kan analyseras utifrån aspekten av publik i Lundys modell. Lundy (2007, s. 936–937) argumenterar för att utbildning i ”lyssnande” bör inkludera de olika icke-verbala ”ledtrådar” som barn använder när de uttrycker sig.

I resultatet illustreras det hur förskollärarna tillämpar aktivt lyssnande i sin planering av undervisning och aktiviteter, vilket utgår från barnens intressen. I detta sammanhang kan pedagogerna betraktas som publik för barnen, något som också kan tolkas i relation till begreppen röst och inflytande enligt Lundys modell (2007, s. 935, 938). Genom det presenterade exemplet kan det konstateras att barnen har möjlighet att utöva inflytande över verksamheten utan att det verbala språket utgör ett hinder för icke-verbala barn.

Samtidigt i ett annat exempel diskuteras av en annan förskollärare riskerna med att pedagogen tolkar för mycket, vilket kan hindra barnet från att självständigt uttrycka sina önskemål. Detta exempel belyser ett perspektiv som är avgörande för kommunikationen med barnen. Förskollärarens lyhördhet och förmåga att avläsa barnens signaler framstår som centrala, samtidigt som det finns en balansgång mellan att stödja barnets uttryck och att låta förskollärarens egna uttalande dominera kommunikationen. Detta illustrerar behovet av ett medvetet och reflekterande förhållningssätt, där pedagogen är närvarande, uppmärksam och samtidigt ger barnet utrymme att själv uttrycka sina behov och intressen.

6.4.3 Begränsat vs verkligt inflytande i undervisning

Resultatet visar på en skiftande syn på inflytande i undervisningen. En förskollärare beskriver vikten av en flexibel planering ”... det gäller att inte planera för snävt...” och förtydligar vidare att planeringen bör vara ”lite luftigare på något sätt. Att det finns utrymme för olika typer av barn...”.

Samtidigt beskriver en annan förskollärare hur undervisningen planeras utifrån barns tidigare erfarenheter och intressen: ”... då tar vi ju hänsyn till lite så här. Vad som hände och vad barnen uttryckte och vad de verkade intresserade av...” Detta visar på ett arbetssätt där barns perspektiv tas tillvara i planeringsprocessen. Vidare beskrivs hur barns intressen, särskilt hos barn i behov av stöd, kartläggs genom handlingsplaner: ”... i den handlingsplanen så framgår ju deras intressen...” Detta kan förstås som ett strukturerat sätt att inkludera barns perspektiv i undervisningen.

Det framkommer även att barn i behov av särskilt stöd ibland behöver få färre valalternativ: "... Det blir för mycket val...då kanske vi behöver hjälpa till att styra och minska ner antalet val.". Detta kan tolkas som en intention att skapa en fungerande och tillgänglig lärmiljö utifrån barnets förutsättningar, men det kan samtidigt innebära en begränsning av barnets inflytande.

Resultatet visar således olika sätt att arbeta med barns inflytande. Det kan tolkas som att barns intressen i vissa fall används som underlag i planeringen, utan att det tydligt framgår hur dessa påverkar den fortsatta undervisningen. En mer översiktlig och flexibel planering kan däremot möjliggöra ett mer aktivt inflytande, där barns åsikter i högre grad får styra undervisningens riktning. Resultatet kan vidare analyseras utifrån Lundys begrepp inflytande, vilket innebär att barns åsikter inte enbart ska uttryckas utan även får en reell betydelse i beslutsfattande (Lundy, 2007, s. 938).

I resultatet framkommer det att barns intressen i flera fall tas tillvara i planeringen, exempelvis genom reflektioner om tidigare aktiviteter samt kartläggning. Detta kan tolkas som att barns röster uppmärksammas i verksamheten. Samtidigt framgår det inte alltid i vilken utsträckning barns åsikter påverkar den fortsatta undervisningens innehåll och riktning. Detta kan indikera att barns inflytande i vissa fall begränsas till att fungera som underlag för förskollärares planering i stället för att aktivt styra undervisningen. I de fall där planeringen beskrivs som mer flexibel och öppen för förändring utifrån barnens initiativ, kan detta däremot förstås som att barn ges ett större inflytande i enlighet med Lundys begrepp inflytande (Lundy, 2007, s. 938).

Slutligen visar resultatet att barns inflytande, särskilt för barn i behov av särskilt stöd, riskerar att begränsas då deras valmöjligheter ibland reduceras. Detta kan analyseras utifrån Lundys begrepp inflytande där det beskrivs att barns bästa behövs ses som huvudsakligt men att detta inte bör utesluta barns möjligheter att uttrycka sina åsikter, även om den vuxna bedömer vad som är bäst för barnet (Lundy, 2007, s. 938).

7. Diskussion

I detta kapitel diskuteras studiens resultat utifrån tidigare forskning, teori, studiens syfte samt slutsatser och vidare forskning.

7.1 Pedagogiska strategier och arbetsätt som förskollärare använder för att stödja delaktighet för barn i behov av särskilt stöd

Resultatet indikerar att mindre grupper utgör en viktig förutsättning för inkludering och delaktighet, då de möjliggör ökad social interaktion mellan barn, särskilt för barn i behov av särskilt stöd. Detta relateras till Åström och Almqvist (2022) samt kan kopplas till studien av Eriksson m.fl. (2007), då båda studierna framhäver att barns delaktighet i aktiviteter påverkas av sociala interaktioner, engagemang samt variationer i individuella förutsättningar.

Detta kan i sin tur tolkas som att delaktighet betraktas som en grundläggande rättighet för samtliga barn, där den organisatoriska strukturen i verksamheten underlättar för barn att synas och höras. Detta utgör en viktig grund för att möjliggöra både inkludering och delaktighet för barn i förskolan. I relation till detta framhäver Lundy (2007, s. 933–934) att en grundläggande förutsättning för att barn och unga ska kunna delta meningsfullt i beslutsfattande är att det finns möjligheter till delaktighet, en miljö där barn uppmuntras att uttrycka sina åsikter.

Det är vår tolkning att delaktigheten måste bygga på villkor som möjliggör för barn att vara i mindre grupper. Detta ger varje barn tillräcklig tid och utrymme att uttrycka sina tankar samt att delta i dialoger med andra barn i lugnare miljöer, vilket är av särskild vikt för barn som är känsliga för ljud och har behov av färre sinnesintryck. Dessa metoder kan ses som svar på frågan om vilka strategier som används för att främja barns delaktighet. Det handlar om att skapa mindre grupper och att ge mer tid för kommunikation och samtal så att barnen har möjlighet att dela sina idéer, tankar och erfarenheter.

En lyhörd förskollärare som etablerar goda relationer med barnen kan skapa sådana möjligheter och möjliggöra för barnen att delta i samtal när de befinner sig i mindre grupper. Å ena sidan kan detta bidra till att barnen känner sig trygga med förskolläraren som aktivt lyssnar på dem och är uppmärksamma på deras behov. Å andra sidan, är det uppenbart att det krävs vissa förutsättningar för att kunna organisera barnen i mindre grupper.

Det är av yttersta vikt att det finns tillräckligt med resurser, såsom personal, för att kunna etablera dessa grupper, vilket tydligt framkom i resultaten. Att dela upp barnen i mindre grupper är även bra för pedagogerna, eftersom det minskar stressen som kan uppstå vid arbete med större barngrupper. Detta överensstämmer med tidigare forskning som understryker vikten av att dela barn i mindre grupper. Tillgång till resurser och organisatoriska förutsättningar har en avgörande inverkan, exempelvis kan stora barngrupper begränsa pedagogernas möjligheter att fokusera på varje enskilt barn, något som i sin tur kan påverka både deras pedagogiska förhållningssätt och deras möjligheter att arbeta inkluderande med barn som har särskilda behov av stöd (Sheridan m.fl., 2014; Palla, 2021).

Resultaten indikerar också att kommunikationen med vårdnadshavare framhävs som en central del i arbetet med att främja barns delaktighet i verksamheten. Detta relaterar till studiens frågeställningar om hur förskollärarna arbetar för att stödja delaktigheten hos barn i behov av särskilt stöd. Å ena sidan vårdnadshavarnas bidrag med information om sina barns intressen, särskilt när barnen är icke-verbal, vilket underlättar för förskolepersonalen vid planeringen av undervisning och aktiviteter utifrån barnens intressen. Å andra sidan finns det en risk att denna

samverkan kan överskugga den individuella kontakten med barnet. Det är därmed viktigt att upprätthålla en balans mellan att inhämta information från föräldrarna och att förskollärarna själva uppfattar och tolkar barnets intressen och behov.

Genom relationen till barnet ges förskolläraren möjlighet att uppmärksamma hur barnet fungerar samt vilka signaler och strategier hen använder för att uttrycka sina önskemål. Detta kan förstås i relation till Lundys modell (2007, s. 935), där barnets röst framhålls som central för delaktighet, vilket ställer krav på ett lyssnande och responsivt förhållningssätt hos förskolläraren. Vidare betonar Sandberg och Eriksson (2010, s. 623) att ett barnperspektiv innebär att fokus riktas mot barnet som subjekt.

Det framkom i resultatet att en stödjande fysisk miljö är avgörande för att främja delaktighet hos barn som behöver särskilt stöd. Detta inkluderar användning av bildstöd för att underlätta kommunikationen mellan pedagoger och barn. Att skapa en sådan miljö möjliggör för barnen att verkligen delta i aktiviteter.

Visuellt stöd fungerar även för att etablera en social miljö som tillgodoser barnens behov och ger icke-verbala barn en möjlighet att uttrycka sig. När den verbala kommunikationen är begränsad erbjuder bildstödet en alternativ väg för att uttrycka sig, genom att peka på bilder som symboliserar deras tankar och känslor. Detta underlättar dessutom för andra barn att förstå och interagera med sina icke-verbala kamrater. Det är viktigt att kritiskt granska detta eftersom kommunikationen kan förenklas eller begränsas till de alternativ som presenteras i det aktuella materialet. Denna begränsning kan i sin tur ha en betydande inverkan på hur barnets röst och åsikter kommer till uttryck.

Enligt Lundys (2007) teori om delaktighet är det av stor betydelse att barn kan uttrycka sina åsikter och ha en röst, vilket direkt kopplar till deras möjligheter till delaktighet. Det visuella stödet kan därför underlätta barnens vardag genom att göra det enklare för dem att kommunicera sina behov och intressen.

Detta resonemang stöds av forskningen av Gäreskog (2023) och Ginner Hau m.fl. (2020), vilka identifierar flera centrala aspekter för inkludering, såsom stöd genom hjälpmedel, teckenspråk och bildstöd, som är nödvändiga för att inkludera samtliga barn i verksamheten. Inkludering kan därmed förstås som en grundläggande förutsättning för barns delaktighet.

7.2 Förskollärarens arbete för att skapa förutsättningar för inflytande för barn i behov av särskilt stöd

Resultatet visar att barns inflytande främst kommer till uttryck i vardagliga situationer, exempelvis genom val av aktiviteter, skapande av miljöer och material. Detta ligger i linje med forskning av Sheridan och Pramling Samuelsson (2001, s. 174, 176), som visar att barns inflytande ofta synliggörs i lek och aktiviteter som barn själva initierar, medan inflytandet inom mer strukturerade delar av verksamheten är

begränsad. Detta kan tolkas som att barns inflytande i praktiken sker inom givna ramar. Detta bekräftas av Holla Sivertsen och Bjørgen (2025, s. 304–306) där barn upplever en större frihet i fria aktiviteter än de planerade aktiviteterna.

Vidare visar resultatet en skillnad mellan att utgå från barns intressen och att ge dem ett verkligt inflytande över undervisningen. Detta kan relateras till Ungerberg (2019, s. 138) som beskriver att barns inflytande kan begränsas till det som förskolläraren uppmärksammar utifrån egna erfarenheter och vad de själva uppfattar som meningsfullt. Samtidigt beskriver Lundy (2007, s. 934) att ett viktigt första steg i att skapa ett öppet rum för barn att uttrycka sina åsikter är att, efterfråga barns åsikter och vilka beslut barnen vill vara involverade i. Resultatet visar att barn ges inflytande genom att förskolläraren planerar utifrån barns intresse och även tolkar dessa intressen. Detta kan dock förstås som ett indirekt inflytande, då barns åsikter inte alltid efterfrågas explicit.

För att möjliggöra ett mer genuint inflytande behöver barn ges möjlighet att delta i beslutsprocesser och påverka undervisningens innehåll. Att enbart utgå från barns intressen kan därmed innebära att inflytandet begränsas i ett långsiktigt perspektiv. Detta innebär att förskollärare i större utsträckning behöver skapa strukturer där barns åsikter efterfrågas explicit, exempelvis genom samtal eller gemensamma beslutsprocesser för att möjliggöra ett mer genuint inflytande.

Vidare visar resultatet att barn i behov av särskilt stöd erbjuds färre valmöjligheter, vilket motiveras av behovet av struktur och anpassning. Detta kan förstås i relation till Gäreskog (2023, s. 155) som beskriver att barn i behov av särskilt stöd behöver organisatoriska och pedagogiska anpassningar för att möta individuella behov. Samtidigt kan detta problematiseras med Kuutti m.fl. (2021, s. 586) som beskriver att barn i behov av stöd riskerar att ha en lägre grad av socialt deltagande och inflytande. Detta innebär att förskolläraren behöver sträva efter att kombinera struktur och anpassning med möjlighet till inflytande så att även barn i behov av särskilt stöd ges reella val och möjligheter att uttrycka sina åsikter. Detta visar på en komplex balans mellan att tillgodose barnets behov och att säkerställa barnets rätt till inflytande. Samtidigt riskerar förskollärarens bedömningar att ses som mer betydelsefulla än barnets egna uttryck. Lundy (2007, s. 938) beskriver att barns bästa behövs ses som huvudsakligt men att detta inte bör utesluta barns möjligheter att uttrycka sina åsikter, även om den vuxna bedömer vad som är bäst för barnet.

Som tidigare nämnt är en mindre barngrupp en förutsättning för delaktighet, samtidigt beskrivs barngruppen som en viktig del i att skapa förutsättningar för inflytande, vilket överensstämmer med Sheridan m.fl. (2014, s. 393–394) som framhåller att mindre barngrupper skapar möjligheter till mer interaktion och uppmärksamhet för varje enskilt barn. Däremot framkommer det att det är förskollärarna som avgör gruppindelningen, vilket innebär att barns inflytande inte

inkluderas i denna aspekt. Detta visar på en konflikt mellan de organisatoriska lösningar och barns inflytande. Detta pekar även på vikten av att organisera verksamheten på ett sätt som möjliggör arbete i mindre grupper, då detta skapar bättre förutsättningar för att uppmärksamma varje barns perspektiv.

I resultatet framkommer det även att personalbrist och stress begränsar arbetet med barns inflytande, vilket kan relateras till Palla (2021, s. 25–26). Detta visar att strukturella faktorer såsom stress påverkar både organisationen och kvaliteten i interaktionen mellan förskollärare och barn. Detta kan leda till att möjligheterna att uppmärksamma och tillvarata barns åsikter begränsas då stressen påverkar förskollärarens närvaro. Detta innebär att förskolas organisation behöver skapa förutsättningar för närvarande pedagoger då barns inflytande är beroende av tid för lyssnande och dialog.

Slutligen visar resultatet vikten av en lyssnande förskollärare som uppmärksammar barns olika sätt att uttrycka sig. Detta kan tolkas utifrån Ungerberg (2019, s. 12) som betonar att barns uttryck inte enbart är verbala. Om dessa uttryck inte tas på allvar riskerar barns inflytande att åsidosättas.

Detta kan även relateras till Lundy (2007, s. 935) som problematiserar föreställningen att barns åsikter är beroende av ålder och språklig förmåga. Samtidigt visar resultatet att barns inflytande behöver balanseras i relation till förskolans läroplan, vilket kan innebära att pedagogiska mål i vissa fall prioriteras framför barns inflytande. Detta innebär att förskollärare behöver utveckla ett medvetet förhållningsätt där barns olika uttryck, både verbala och icke verbala aktivt tas tillvara som en del av utbildningens utformning.

7.3 Metoddiskussion

Med anledning av den begränsade tidsramen för vår studie skickade vi ett stort antal förfrågningar till förskolor både i vårt närområde samt i andra städer. Tyvärr mottog vi endast ett fåtal svar från de förskolor vi kontaktade. Vi hade önskat en större mängd svar för att kunna analysera och jämföra de olikheter och variationer som deras påståenden kunde medföra. Den tidsmässiga pressen i samband med arbetet bidrog till en ökad stress, då vi efter att ha kontaktat över fyrtio rektorer endast erhöll svar från fyra av dem.

Vi konstaterar att den valda metoden (intervju) nämligen var adekvat med hänsyn till vår situation, särskilt med tanke på att både vi och vissa av respondenterna befann oss i olika städer, vilket gjorde det utmanande att genomföra personliga intervjuer. Vidare observerar vi att vår flexibilitet avseende tider utgjorde en fördel, eftersom vi anpassade oss efter förskollärarnas scheman och hanterade eventuella spontana hinder, såsom förändringar i deras arbetsschema eller sjukdom. De frågor som vi hade förberett visade sig vara en styrka, eftersom de var tydliga och koncisa. Vid

behov förklarade vi även termerna för förskollärarna, vilket inkluderade exempelvis vad vi menar med barn i behov av särskilt stöd.

Vårt språkbruk, särskilt i dessa förklaringar, bidrog positivt till att tydliggöra vad vi frågar om. Dock behöver det beaktas att eftersom det är två intervjuare kan språkbruket, såsom hur vi beskriver och besvarar frågor som respondenten ställer. Samtidigt är detta en vanlig del utifrån semistrukturerade intervjuer då man anpassar sig utifrån respondenten. Vi stötte även på tekniska problem, särskilt med teams, vilket medförde att vi tvingades avbryta förskollärarna för att be dem upprepa information som vi missat. Vi bedömer att dessa avbrott kunde ha påverkat deras tankegångar på något sätt.

7.4 Slutsats

Studien visar slutligen att barn i behov av särskilt stöd riskerar att få en begränsad delaktighet och ett mer indirekt inflytande, eftersom anpassningar och struktur kan begränsa barns valmöjligheter. Personalbrist visade sig ha en stor påverkan på barns delaktighet och inflytande, exempelvis när det gäller möjligheten att skapa mindre barngrupper.

Studien visar även att barns delaktighet och inflytande inte är statiska begrepp, utan beroende av hur verksamheten planeras och hur förskollärare tolkar och omsätter barns uttryck i praktiken. Variation i pedagogiska strategier för barn i behov av särskilt stöd visade sig också vara av stor vikt, såsom kommunikationsstöd, relationsskapande arbete och flexibel planering.

7.5 Konsekvenser för framtida yrkesrollen

Vi anser att vår studie kommer att hjälpa till att belysa skillnaderna mellan verkligt inflytande och delaktighet samt det som ofta uppfattas som delaktighet i praktiken, men som egentligen inte alltid ger ett reellt inflytande på beslut och processer. Med vår studie vill vi därför visa hur dessa begrepp används, förstås och ibland förväxlas, samt vilka effekter detta kan ha i den miljö vi studerar. Studien kan även användas som referens till de som vill läsa om vad barn med särskilda behov behöver för att ha inflytande och vara delaktiga.

7.6 Förslag på vidare forskning

Eftersom vår studie utgår utifrån ett mindre urval kan det vara betydelsefullt att undersöka syftet utifrån ett större empiriskt urval. Även då vår studie utgår utifrån förskollärarens perspektiv kan de vara av stor vikt att studera barn i behov av särskilt stöds inflytande och delaktighet utifrån ett barnperspektiv. Vidare att utforska om hur miljön kan bidra till barn i behov av särskilt stöds inflytande och delaktighet i förskolan.

8. Referenslista

- Arnér, E. (2009). *Barns inflytande i förskolan: en fråga om demokrati* (1. Uppl.). Studentlitteratur.
- Barman, L., & Weurlander, M. (2024). Tematisk analys. I A. Fejes & R. Thornberg (Red.), *Handbok i kvalitativ analys* (4 uppl., s. 38–55). Liber.
- Booth, T., & Ainscow, M. (2002). *Index for inclusion: Developing learning and participation in schools*. Centre for Studies on Inclusive Education (CSIE).
<https://www.eenet.org.uk/resources/docs/Index%20English.pdf>
- Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* (4 uppl.). Studentlitteratur.
- Eriksson, L., Welanders, J., & Granlund, M. (2007). Participation in Everyday School Activities For Children With and Without Disabilities. *Journal of developmental and physical disabilities*, 19(5), 485–502.
<https://doi.org/10.1007/s10882-007-9065-5>
- Eldén, S. (2020). *Forskningsetik: vägval i samhällsvetenskapliga studier* (1 uppl.). Studentlitteratur.
- Ginner Hau, H., Selenius, H., & Björck Åkesson, E. (2022). A preschool for all children? - Swedish preschool teachers' perspective on inclusion. *International Journal of Inclusive Education*, 26(10), 973–991.
<https://doi.org/10.1080/13603116.2020.1758805>
- Gäreskog, P. (2023). Inkludering och arbetet med särskilt stöd i förskolan. *Barn*, 41(4), 148. <https://doi.org/10.23865/barn.v41.5307>
- Holla Sivertsen, A., & Bjørgen, K. (2025). Children's participation positions in various activities within Norwegian Early Childhood Education and Care (ECEC) institutions. *Early Child Development and Care*, 195(4), 299–312. <https://doi.org/10.1080/03004430.2025.2478889>
- Kuutti, T., Sajaniemi, N., Björn, P.M., Heiskanen, N., & Reunamo, J. (2022). Participation, involvement and peer relationships in children with special educational needs in early childhood education. *European*

Journal of Special Needs Education, 37(4), 587–602.
<https://doi.org/10.1080/08856257.2021.1920214>

- Lundy, L. (2007). Voice is not enough: Conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Right of the Child. *British Educational Research Journal*, 33(6), 927–942.
<https://doi.org/10.1080/01411920701657033>
- Palla, L. (2021). När barn blir till belastning och problem i förskola: Om behov av särskilt stöd och resurser i ett pressat läge. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 26(4), 7–29. <https://doi.org/10.15626/pfs26.04.01>
- Sandberg., A., & Eriksson., A. (2010). Children's participation in preschool – On the conditions of the adults? Preschool staff's concepts of children's participation in preschool everyday life. *Early Childhood Development and Care*, 180(5), 619–631.
<https://doi.org/10.1080/03004430802181759>
- SFS 2018:1197. Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20181197-omforenta-nationernas-konvention_sfs-2018-1197/
- Sheridan, S., & Samuelsson, I. P. (2001). Children's Conceptions of Participation and Influence in Pre-School: A Perspective on Pedagogical Quality. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 2(2), 169–194.
<https://doi.org/10.2304/ciec.2001.2.2.4>
- Sheridan, S., Williams, P., & Pramling Samuelsson, I. (2014). Group size and organisational conditions for children's learning in preschool: a teacher perspective. *Educational Research (Windsor)*, 56(4), 379–397. <https://doi.org/10.1080/00131881.2014.965562>
- Skolverket, (2021). Del 1. *En förskola för alla: Inkluderande undervisning och arbetssätt*. (Modul Specialpedagogik i förskolans praktik).
<https://larportalen.skolverket.se/api/resource/P05167406>
- Skolverket. (2025). *Läroplan för förskolan: Lpfö18* (rev. uppl.).
<https://www.skolverket.se/getFile?file=13295>

- Thuresson, H., & Quennerstedt, A. (2020). Barns och elevers inflytande i förskolan och skolan: En forskningsöversikt. *Educare*, 2, 92. <https://doi.org/10.24834/educare.2020.2.5>
- Ungerberg, K. (2019) *Flytande inflytande Affektiva relationer mellan barn och miljön i förskolan* [Doktorsavhandling, Karlstads universitet]. Karlstads universitet. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1297988/FULLTEXT01.pdf>
- Åström, F., & Almqvist, L. (2022). Patterns of observed child participation and proximity to a small group including teachers in Swedish preschool free play. *Frontiers in Education (Lausanne)*, 7. <https://doi.org/10.3389/feduc.2022.982837>

Bilaga 1 Missivbrev

Missivbrev/Samtycke

Hej!

Vi heter Emma Johansson och Hayat Khalifa och ska genomföra ett självständigt arbete vid Mälardalens Universitet. Ämnet vi har valt är delaktighet och inkludering för barn i behov av särskilt stöd.

Syftet med studien är att undersöka hur förskollärare arbetar för att främja delaktighet och inflytande för barn i behov av särskilt stöd i förskolans verksamhet.

För att kunna fördjupa oss i ämnet, har vi för avsikt att intervjua förskollärare.

Det kommer att finnas möjlighet att läsa den färdiga uppsatsen när den är klar i databasen Diva.

Om du som tillfrågad förskollärare vill delta i denna studie vill vi även informera om att vi tar hänsyn till Vetenskapsrådets forskningsetiska principer. Vilket innebär att du deltar frivilligt och kan avbryta ditt deltagande när som helst under studien, utan närmare motivering. Deltagandet och intervjuerna kommer att behandlas konfidentiellt och endast vara tillgängligt för oss och vår handledare under den tid vi genomför studien.

Information om personuppgiftsbehandling

Enligt GDPR har du/ni rätt att kostnadsfritt ta del av de uppgifter om dig som hanteras i projektet, och vid behov få eventuella fel rättade. Om du vill ta del av uppgifterna ska du kontakta Emma Johansson och Hayat Khalifa, se kontaktuppgifter nedan. Den rättsliga grunden för behandling av personuppgifter är samtycke. Du/ni kan också begära att uppgifterna om dig raderas samt att behandlingen av dina personuppgifter begränsas. Om du/ni är missnöjda med hur personuppgifterna behandlas har du/ni rätt att lämna in klagomål till integritetsskydds myndigheten. Personuppgiftsansvarig är Mälardalens Universitet.

Studien kommer att samla in, dokumentera och samla in personuppgifter via röstinspelning och anteckningar. För att säkerställa korrekt lagring och användning av uppgifterna kommer informationen att skyddas så att obehöriga inte kan ta del av dem. Data förvaras på lösenordskyddade datorer. Personuppgifterna kommer att koda (pseudonymiseras), vilket innebär att de inte kan kopplas direkt till dig som person. Efter avslutat projekt kommer personuppgifterna att raderas. Undersökningen kommer vi att presentera i form av en uppsats vid Mälardalens universitet och slutversionen läggs ut på databasen DIVA. De transkriberade intervjuerna kommer att raderas efter att uppsatsen är klar.

Jag ger mitt samtycke till att delta i studien.

Namn

Namnförtydligande

Vi frågor och funderingar kontakta oss eller vår handledare för mer information.

Student: Emma Johansson & Hayat Khalifa

Telefon: xxx

xxx

Mail: xxx

xxx

Handledare: Eva Ärlemalm-Hagsér

Mail: xxx

Med vänliga hälsningar

Emma Johansson & Hayat Khalifa

Bilaga 2 Intervjuguide

Bakgrundsfakta

- Hur många års yrkeserfarenhet har du?
- Vilken åldersgrupp arbetar du med, hur stor är barngruppen?
- Har du erfarenhet av att arbeta med barn i behov av särskilt stöd? På vilket sätt?
(Följdfråga: Har du fått någon fortbildning)

Delaktighet

- Hur definierar du begreppet delaktighet i förskolan? (Hur märks de i praktiken?)
- Vilka strategier har ni för att skapa delaktighet för barn i behov av stöd?
- Hur arbetar ni med den fysiska och sociala miljön för att öka barns delaktighet?
(Hur organiserar ni barngruppen, hur arbetar du i samspel med barn, fokus på lek?)
- Upplever du att det finns skillnad i hur delaktighet kan se ut för olika barn?

Inflytande

- Vad betyder inflytande för dig i relation till barn i behov av särskilt stöd (Följdfråga: Kan du ge ett konkret exempel hur inflytande ses i praktiken)
- Hur arbetar du för att barn i behov av särskilt stöd ska få inflytande över verksamheten? (Följdfråga: Kan du beskriva en konkret situation?)
- Hur gör du när barn har svårigheter att kommunicera verbalt i relation till just inflytande?

Undervisning, strategier

- Hur ser du på barns möjlighet till inflytande i undervisningen?
- Vilka pedagogiska strategier och arbetssätt använder ni som förskollärare för att kunna stödja barnens delaktighet? (Följdfråga: Använder ni visuellt stöd, TAKK, bildstöd eller andra verktyg)
- Hur kan ni få insikt om vad barn med särskilda behov tycker när ni planerar undervisningen?

Följdfråga, Och vad gör ni då för att ta till vara dessa åsikter?

- Vilka metoder använder ni för att säkerställa att barnen i behov av särskilt stöd får sina åsikter hörda?

Hinder och möjligheter

- Vilka faktorer underlättar arbetet med delaktighet och inflytande?
- Upplever du några hinder eller svårigheter om att skapa förutsättningar för delaktighet och inflytande?
- Hur påverkar organisation, resurser och tid ert arbete?
- Är det något mer du tycker är viktigt att lyfta kring barns delaktighet och inflytande i förskolan?